

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ФОРМ І ВИДІВ ЗБРОЙНОЇ БОРОТЬБИ

У статті розглядаються основні тенденції розвитку світової цивілізації з характерними для неї кризовими явищами, напрями та інструментарій їх розв'язання. Узагальнюються сучасні підходи, форми та способи здійснення провідними країнами світу політики безпеки і оборони, захисту своїх національних інтересів, ведення збройної боротьби. Показується роль і значення Збройних Сил України, системи військової освіти як важливих інтелектуальних складових системи безпеки і оборони держави. Обґрунтовуються основні напрями та шляхи діяльності органів управління військовою освітою, вищих військових навчальних закладів щодо підвищення якості підготовки військових фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Ключові слова: система безпеки і оборони, національні інтереси, збройні сили, воєнний конфлікт, військова освіта, спеціальності, зміст освіти, технологія, якість освіти.

Вступ. Останні роки розвитку світової цивілізації характеризуються глобалізацією, новою хвилею кризових явищ, інформатизацією, запровадженням високих технологій, домінуванням провідних країн, перерозподілом між ними сфер впливу, загостренням конкуренції за природні ресурси, ринки збуту, нерівномірністю соціально-економічного, науково-технічного розвитку країн і поглибленням розриву між рівнями добробуту їх населення, Зберігається загроза розповсюдження зброї масового ураження та засобів його доставки, природних і техногенних катастроф. Викликають тривогу такі стійкі планетарні тенденції: посилення ролі військових факторів і подвійних стандартів у вирішенні міжнародних політичних, економічних, етнічних, міжконфесійних та інших явищ і конфліктів; поширення неконтрольованої міграції населення, діяльності екстремістських, терористичних організацій; стрімке зростання обсягів військово-наукових знань; пошук, розроблення та випробування новітніх систем озброєння та військової техніки, принципів їх системного бойового застосування в конфліктних регіонах з наслідками та ознаками згубного руйнівного інфраструктурного, соціального, економічного характеру тощо. В практиці провідних країн світу для досягнення поставлених цілей набули широкого застосування такі заходи: воєнні, політичні, економічні, фінансові, психологічні, інформаційні, етнічно-релігійні та ін. При цьому дієвими та ефективними, як показала практика, виявилися такі інструменти, як подвійні стандарти, ліберально-демократичні підходи, гуманістичні ідеали, вплив на масову свідомість із застосуванням сучасних інформаційно-психологічних технологій, лобювання, створення умов для виникнення протестних акцій і рухів, відкриті та латентні гранти та фінансові потоки тощо.

Постановка проблеми На тлі посилення загроз людській цивілізації і зростання нестабільності у світі перед Україною постають завдання адекватного реагування на такий розвиток подій і вжиття відповідних запобіжних заходів. Йдеться про виклики зовнішнього та внутрішнього характеру, що визначені "Стратегією національної безпеки України "Україна у світі, що змінюється" [1]. Зазначені виклики разом із незадовільним станом системи забезпечення національної безпеки, поширенням корупції в її органах перешкоджають розв'язанню нагальних проблем суспільного розвитку, сприяють політичній радикалізації, призводять до зростання екстремістських настроїв і рухів, що у стратегічній перспективі може створити реальну загрозу національному суверенітету і територіальній цілісності України [1]. *Дієвими та ефективними запобіжними заходами при цьому, на нашу думку, мають стати:* реальні інформаційні бази даних щодо поточного та довгострокового стану і розвитку подій в державі та світі; прискорення соціально-економічного розвитку країни на основі структурних реформ і новітніх технологій, створення єдиної системи безпеки і оборони держави, *пріоритетний розвиток освіти та науки.*

Аналіз публікацій. Висвітленню місця та значення цивільної та військової освіти в

системному, інтегрованому розумінні безпекової та оборонної політики держав присвячено низку публікацій вітчизняних та зарубіжних авторів. В зазначених працях досліджувалися такі питання та проблеми: сутність безпекової політики та захист національних інтересів [2–4]; будівництво, реформування та застосування збройних сил [5–7]; сучасні види збройної боротьби, в основу яких покладено новітні системи озброєння та військової техніки, зброю масового ураження різного призначення, інформаційно-психологічні технології [8–10]; інноваційний розвиток освітніх систем, їх внесок в зростання соціально-економічного, оборонного потенціалу держави [11–13]; стан і тенденції розвитку військової освіти у провідних країнах світу в контексті їх обороноздатності, освіта як важливий фактор стабільності та національної безпеки держави [14, 15]; підготовка військових фахівців для збройних сил [11, 15–17]. Водночас проблеми системного зв'язку оборонної та безпекової політики держави з військовою освітою, підготовкою військового персоналу різних рівнів і ланок управління в наукових публікаціях не знайшли належного обґрунтування, тому є актуальними у світлі викладеного вище і потребують подальших досліджень.

Метою статті є аналіз основних тенденцій захисту провідними країнами світу своїх національних інтересів, узагальнення сучасних підходів, форм і способів здійснення безпекової політики, ведення збройної боротьби, обґрунтування основних напрямів і шляхів підвищення якості підготовки військових фахівців.

Виклад основного матеріалу. Динаміка нарощування в глобалізованому світі конфліктогенних і кризових явищ, загострення протиріч, пов'язаних з рівнями розвитку держав, розширенням виробничої сфери і з доступом до природних ресурсів, що з часом суттєво зменшуються, швидке зростання населення в окремих регіонах планети і попиту на продовольство, неконтрольована міграція людей викликали занепокоєння в провідних країнах світу, воєнно-політичних організаціях та союзах і змусили їх переглянути свої погляди на національні інтереси і національну безпеку. "Національна безпека і процвітання держави є поняттями, невіддільними одне від одного. Вони забезпечуються, в тому числі, і збереженням лідируючих позицій США на міжнародній арені. В сучасних змінюваних за динамікою умовах простежується тенденція взаємозв'язку американських національних інтересів з інтересами інших держав... Складність такої глобальної системи міждержавних відносин і загроз, що породжуються нею, потребує від нас переосмислення своєї діяльності з підтримання лідируючих позицій США в світі, – зазначається в Національній військовій стратегії США [18, с. 28]. І далі: "Зміцнення міжнародної і регіональної безпеки потребує, щоб наші збройні сили могли використовуватися в будь-якій точці світу та одночасно мали спеціалізацію по регіонам... Ми й надалі будемо забезпечувати підтримання своєї передової присутності в різних регіонах і можливість доступу до загальносвітових ресурсів, баз, морських портів, аеродромів в усьому світі... При цьому треба відповідально підходити до питань суверенітету, культури та традицій країн перебування" [19, с. 29].

Політичні засади використання військової сили Великою Британією викладені в затверджених у 2010 р. парламентом цієї країни документах під загальною назвою "Забезпечення безпеки Британії в епоху невизначеності". "Розроблені та прийняті доктринальні документи свідчать про устремління керівництва Великобританії оптимізувати законодавчу базу для використання збройних сил держави в якості силового інструментарію національної політики" [20, с. 16].

У листопаді 2010 р. на Лісабонському саміті НАТО прийнята нова "Стратегічна концепція оборони та безпеки держав – членів організації Північноатлантичного договору" [21]. В Концепції відзначається: "... фундаментальна та довготермінова мета Північноатлантичного союзу – гарантувати свободу та безпеку всім його членам політичними та військовими засобами", "... сьогодні альянс залишається важливим джерелом стабільності в непередбачуваному світі", "... держави-учасники формують унікальну спільність цінностей, сповідуючи принципи свободи особистості, демократії, прав людини та верховенства права". Така позиція провідних країн НАТО на глобалізаційні виклики, що, на їх думку, загрожує їхнім національним інтересам, має під собою потужне підґрунтя,

характеризується послідовністю та дієвою реалізацією, про що свідчать дані, наведені в таблиці 1 (за станом на 2010-2011 рр.) [22, 23].

Таблиця 1

Країна	Площа (тис. кв. км)	Населення (млн. чол.)	Збройні сили (тис. чол.)	Воєнний бюджет (млн. дол. США)
Велика Британія	244,9	61,9	178,47	56500,0
Іспанія	506,0	45,316	142,212	10200,0
Італія	301,1	60,1	184,6	20500,0
Канада	9970,0	33,89	65,72	18100,0
Польща	312,7	38,038	100,0	25300 (євро)
Румунія	238,4	21,19	73,35	2140,0
США	9519,0	317,64	1564,0	722000,0
Турція	779,5	75,7	510,6	11200,0
ФРН	357,0	82,056	251,465	41500,0
Франція	549,2	62,636	238,59	42600,0

Досвід війн і збройних конфліктів останніх десятиліть, в яких брали участь збройні сили коаліційних держав, Великої Британії, Російської Федерації, Франції, Турції свідчить, що успіх в них досягається завдяки воєнно-економічним і технологічним чинникам, що є продуктами людських знань. Можна стверджувати, що основою воєнної могутності вже на теперішньому етапі стають знання в різних сферах і така тенденція з часом буде тільки зростати, про що свідчать сучасні погляди на будівництво та застосування збройних сил.

По-перше, набуло практичної реалізації таке поняття як "Сектор безпеки і оборони" (СБО) [1, 5, 10], як "... єдина система органів, яка була б здатна забезпечити компетентне керівництво діяльністю та розвитком СБО в комплексі взаємопов'язаних політичних, економічних, військових, соціальних, науково-технічних та освітніх заходів" [5, с. 16]. Як відзначає О.І. Кузьмук, – "Поняття "Воєнна організація держави", яке впродовж двадцяти років незалежності України було предметом дослідження політичної та воєнної науки й важливим об'єктом діяльності органів державної влади, з усією очевидністю відходить у минуле" [5, с. 19]. Зауважимо, що, на нашу думку поняття СБО, як інтегральна конструкція, сформувалося та набуває практичної реалізації внаслідок змін, що відбулися в світі знань – науки, техніки, інформаційних технологій та їх логічного, реального використання, застосування для захисту національних інтересів, національної безпеки держав. Це яскравий приклад прояву загальновідомої закономірності, коли накопичення знань і технологій призводить до так званого сублімаційного стрибка – якісно нового, більш високого рівня розвитку системи, зокрема, – СБО, тобто класичний приклад результативного взаємозв'язку між накопиченими обсягами знань, з одного боку, та проблемами і невизначеностями, зумовленими потребами практики, – з другого. При цьому поняття "Воєнна організація держави", на нашу думку, набуває трансформації, втрачає статус корпоративності і має стати органічною складовою СБО держави з усіма наступними процесами перебудови щодо нормативно-правового, організаційного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного та ін. забезпечення.

Одночасно, що логічно витікає з викладеного вище, намітилася еволюція в поглядах на розвиток процесів управління збройними силами в ході сучасних воєнних дій. У збройних силах США розроблена нова концепція – "мережецентрична війна" (NCW – Network Centric Warfare) [10, с. 50]. Модель NCW при цьому представляється системою, що містить три складові: інформаційну, сенсорну (розвідувальну), бойову. Основною вважається перша підсистема, на яку накладаються друга та третя підсистеми. Елементами другої підсистеми є сили та засоби розвідки, третьої – засоби ураження, бойова техніка та особовий склад, об'єднані органами управління та командування [10, с. 51]. Вважається, і це доведено практикою, що різного роду мережі, зведені в єдиний інформаційно-комунікаційний простір, функціонуючий в реальному часі, дозволяють досягати інформаційної переваги над

супротивником і завдяки цьому, випереджати його на всіх етапах підготовки та ведення бойових дій. Ось, наприклад, як оцінював хід бойових дій в Іраку командир 1 брtd генерал-майор Мартін Демпсі: "По суту, тут, в Багдаді, ми робимо дві речі: ми або боремося за інформацію, або ведемо боротьбу на основі отриманої інформації" [24, с. 14].

По-друге, на рівні військової науки та практики має місце усвідомлення того, що в світі знань та інформації, коли успіх військових операцій багато в чому визначається нематеріальними факторами, чисельність збройних сил не відіграє такої важливої ролі як раніше. Збройні сили сучасності радше стають не чисельними, а високопрофесійними. Скорочення збройних сил на сучасному етапі супроводжується високим рівнем професійної підготовки особового складу. "Малочисельна, маневрова, "розумна" армія стає універсальною, здатною переключатися з конфлікту одного роду на конфлікт іншого роду, вирішувати як воєнні, так і мирні задачі" [9, с. 7]. Сучасні комплекси та системи озброєння підвищують значення людського фактору, який стає вирішальним. Військовий фахівець будь-якого рівня перестає бути простим виконавцем наказів, навченим до виконання дій за наперед визначеними методиками, настановами, статутами та алгоритмами. Він має бути компетентним за сферою своєї військової спеціальності, досконало володіти знаннями, вміннями щодо управління бойовими діями, застосування новітніх зразків озброєння та військової техніки, бути готовим самостійно приймати рішення та діяти в нестандартних умовах і кризових ситуаціях.

Саме тому більшість провідних країн світу вже прийняли рішення про скорочення чисельності збройних сил. "Так, Велика Британія у 2011–2015 роках скоротить на 8 % оборонний бюджет і на 25 % цивільний персонал збройних сил. Франція зменшить зменшить на 4 % оборонний бюджет на 2011–2015 роки і в наступні роки скоротить чисельність збройних сил із 320 тисяч до 266 тисяч. Німеччина планує в наступні 6-7 років скоротити збройні сили на 100 тис. осіб, залишивши в них 159 тис. військових [25, с. 135].

По-третє, незважаючи на те, що зі змінами в світі, змінюється характер війн, воєнних конфліктів, які, на відміну від війн 1914–1917 рр., 1939–1945 рр. втрачають масштабний характер, воєнні дії як спосіб захисту та задоволення певних інтересів, усунення перешкод до їх просування та досягнення поставлених цілей, залишається невід'ємною складовою сучасної цивілізації. За цілями діяльності, мотивами та інтересами людство та світ за тисячоліття мало в чому змінилися. Під прикриттям декларативних "гуманістичних ідеалів", "демократичних цінностей" як "універсальних механізмів" вирішення міжнародних проблем і суперечностей, у сучасному світі відбуваються події, відомі нам з нецивілізованої історичної давнини. При цьому, зазначимо, суттєвою є лише еволюція ресурсів, засобів та технологій досягнення поставлених цілей, що в принципі не змінює загальної картини такої "діяльності". Мова йдеться про сучасні локальні війни та конфлікти, їх жорстокий характер та негативні наслідки для людства. Водночас, на думку експертів, сучасні військові, виробничі технології, накопичені запаси зброї масового ураження різного призначення практично унеможливають тривалу війну між національними арміями. За такого сценарію виникає ризик техногенних катастроф, що за руйнівними та згубними наслідками для людства можуть значно перевищувати втрати від бойових дій, що також виступає потужним стримуючим фактором ідеологів масштабних війн. Втрачають по суті сенс територіальні захоплення, принаймні на тривалий час, що потребує значних ресурсів для їх утримання. На зміну їм приходять такі концепції: стримування, дій невійськовими засобами. Стимування стає фактором заміщення агресії, а локальна операція за ефективністю – витратами, співвіднесеними до досягнутого результату, – переважає розгорнуту військову кампанію. Щодо дій невійськовими засобами, то їх арсенал досить широкий – від політико-економічних санкцій до інформаційно-психологічних акцій.

В умовах, що останнім часом склалися на міжнародній арені, Верховною Радою України було прийнято Закон *"Про засади внутрішньої і зовнішньої політики"* [26], яким визначено позаблоковий статус нашої держави. Однією з основних засад зовнішньої політики є "дотримання Україною політики позаблоковості, що означає неучасть України у

воєнно-політичних союзах..., продовження конструктивного партнерства з Організацією Північноатлантичного договору та іншими військово-політичними блоками з усіх питань, що становлять взаємний інтерес" [26]. Прийняте рішення на нашу думку, з одного боку має важливе міжнародне значення, з іншого – потребує адекватних зусиль з метою надання визначеному статусу позаблоковості достатньої стійкості та стабільності і в цілому характеризується такими особливостями: *по-перше, сприяє* формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені, позиціонує її як нейтральну державу, послаблює в певній мірі тиск з боку інших держав на пріоритетність впливу; *по-друге, загострює* протиріччя між державами, які бачать Україну в сфері своїх інтересів, що не може не позначитись на нашій державі та має враховуватись; *по-третє, вимагає* розроблення та прийняття ряду міжнародних документів, що мають гарантувати захист позаблокового статусу нашої держави; *по-четверте, потребує* невідкладних заходів щодо проведення ефективних політичних, соціально-економічних, адміністративних, гуманітарних, правових реформ; *по-п'яте, спонукає* до активізації діяльності на міжнародній арені як потенційно впливового суб'єкта на події та зміни, що відбуваються в світі; *по-шосте, потребує* посиленої уваги та суттєвих ресурсів щодо підвищення обороноздатності держави, подальшого реформування ЗС України на основі визначених спроможностей – достатнього фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

Наступним кроком нашої держави на світові виклики та загрози стало прийняття двох нормативно-правових документів з безпекової та оборонної політики, а саме: нової редакції *Стратегії національної безпеки України* (далі – Стратегія) [1], *Воєнної доктрини України* [27]. У відповідності зі Стратегією "Стратегічними цілями політики національної безпеки України у середньостроковій перспективі є створення прийнятних зовнішніх і внутрішніх умов для реалізації національних інтересів України, ефективної системи забезпечення національної безпеки і зміцнення її органів... Досягнення цілей Стратегії потребує кардинального реформування сектору безпеки і оборони, вдосконалення механізмів правового, організаційного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення національної безпеки..." [1]. Основні принципи та напрями підготовки держави до збройного захисту національних інтересів визначені у Воєнній доктрині: ... Досягнення необхідного рівня обороноздатності держави здійснюється шляхом формування і реалізації воєнно-економічної, військово-промислової та військово-технічної політики" [27].

Викладене актуалізує проблеми дослідження та визначення основних напрямів, що мають сприяти посиленню оборони і безпеки держави в контексті людського фактору – застосування Збройних Сил (ЗС) України для забезпечення суверенітету та територіальної цілісності держави, підвищення професіоналізму, компетентності фахівців в системі військової освіти, спроможних до дій у різних видах сучасної збройної боротьби, що є складовими "військової сили держави як величини інтегрованої, яка втілює в собі не тільки міць її збройних сил, але і військової економіки, науки, морального духу народу й воїнів збройних сил" [28, с. 19].

Водночас, слід зазначити, що визначені пріоритети, принципи та напрями підготовки держави до збройного захисту національних інтересів потребують вжиття реальних, конкретних, матеріалізованих заходів щодо суттєвого реформування всіх складових сектору безпеки і оборони, відповідного їх нормативно-правового та фінансового забезпечення з урахуванням таких доволі суперечливо-взаємопов'язаних *принципів спроможності-достатності*. Мова йдеться про вирішення задачі щодо досягнення найбільш оптимального результату достатності за умови детермінованих, до речі, відносно низьких спроможностей. Така задача вирішується методами моделювання, оцінки, але викликає великий сумнів в тому, що недостатніми спроможностями можна досягти прийнятного рівня достатності. Дані, наведені в *таблиці 2* (за станом на 2010-2011 рр.) [22, 23], показують, що країни, які значно поступаються Україні за потенціалом, ресурсами, територією, кількістю населення, чисельністю збройних сил, вирізняються значно більшими воєнними бюджетами, в першу чергу, відносно чисельності збройних сил. І це при тому, що більшість з них є членами

НАТО, знаходяться в системі колективної безпеки. Для порівняння наведемо середні витрати на потреби збройних сил (з розрахунку на одного військового) в деяких країнах світу: "На початок 2010 року вони складали в Україні 5,1 тис. дол. США, в РФ – 33,1 тис. дол., у Румунії – 45,4 тис. дол., у Польщі – 54,7 тис. дол. та у Словаччині – 61,7 тис. дол." [29 с. 141].

Збройні Сили України є важливою складовою СБО держави: "Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладається на Збройні Сили України" [29, с. 6]. В той же час, як відзначає начальник Генерального штабу – Головнокомандувач ЗС України генерал-полковник В.М. Замана, – "...сьогодні ми намагаємося утримувати фактично "паперові" Збройні сили – за чисельністю одні з найбільших у Європі, а за всіма іншими параметрами (соціальними стандартами військової служби, рівнем підготовки та технічної готовності озброєння) значно слабші від армій сусідніх європейських держав... Найбільш турбує невідповідність Збройних сил вимогам, продиктованих характером сучасних збройних конфліктів, яким притаманні швидкоплинність, застосування високоточної зброї і високомобільних підрозділів" [30].

Таблиця 2

Країна	Площа (тис. кв. км)	Населення (млн. чол.)	Збройні сили (тис. чол.)	Военний бюджет (млн. дол. США)
Австрія	83,9	8,387	25,9	2810,0
Греція	132,0	11,183	138,936	9960,0
Грузія	69,7	4,219	20,655	420,0
Литва	65,3	3,256	10,64	360,0
Нідерланди	41,5	16,653	37,368	11300,0
Норвегія	385,2	4,855	25,45	5770,0
Португалія	92,3	10,732	43,34	3190,0
Україна	603,7	46,0*	192,0*	2040,0*
Чехія	78,9	10,41	23,44	2500,0
Естонія	45,1	1,339	5,45	360,0

* Орієнтовні дані станом на 2012 р.

Аналізуючи результати оборонного огляду держави, автори статті [6] наголошують: "Особливо гостро на сьогодні й на середньострокову перспективу стоїть проблема обмеженої готовності ЗСУ до виконання завдань за призначенням. Такий стан – результат невіршеності впродовж тривалого часу питань достатнього ресурсного забезпечення потреб ЗСУ" [6, с. 3]. Однією з причин такого стану автори статті вважають не повною мірою реалізовану здатність держави підтримувати відповідний рівень обороноздатності. І далі: "Найбільш характерними та відчутними ризиками, які негативно впливають на досягнення визначеної мети реформ у сфері національної безпеки і оборони України є такі: людський чинник (рівень знань, наявність досвіду, суб'єктивізм); нераціональний вибір шляхів досягнення намічених стратегічних цілей, їх кардинальна зміна на етапі імплементації; ресурсні, зокрема фінансові видатки; поглиблення розриву між теорією та практикою оперативного мистецтва; обмежені можливості національної економіки з виготовлення сучасних зразків озброєння та військової техніки" [6, с. 10].

Залишається низькою військово-технічна оснащеність ЗС України. Більшість технічно складних комплексів і зразків озброєння та військової техніки в основному вичерпали свій ресурс за встановленими термінами експлуатації, у найскрутнішому становищі опинилися авіаційна техніка, озброєння зенітних ракетних військ Повітряних сил та Військово-морських сил, засоби зв'язку, радіоелектронної боротьби, розвідки... З урахуванням того, що були підірвані також засади традиційної взаємодії України з найближчими сусідами та партнерами, наша держава втратила будь-який надійний захист від повітряного нападу, зокрема терористичного характеру [5, с. 15].

Викладені глобалізаційні зміни, що відбуваються в світі, прийняття Україною позаблокового статусу, що потребує вжиття адекватних зусиль з метою надання цьому

процесу достатньої стійкості та стабільності, необхідність створення інтегрованої структури безпеки і оборони держави, незадовільний стан ЗС України складають системний блок проблем, вирішення яких має сприяти сталому, поступальному розвитку нашої держави, входженню її до найбільш розвинених країн світу. Локомотивами цього процесу мають стати освіта і наука. У сучасну епоху освіта стала однією з найпоширеніших сфер людської діяльності. У ній зайнято більше мільярда учнів, студентів і майже 50 мільйонів педагогів. Кількість студентів вищих навчальних закладів у світі зросла з 51 млн. осіб у 1980 р. до 100 млн. у 2010 р. Дані світового банку свідчать про залежність, що має місце між рівнем освіти населення та економічним розвитком держав. В країнах з високим рівнем розвитку близько 50 % осіб вікової групи 18-23 років навчається у вищих навчальних закладах різних типів. У країнах із середнім рівнем доходів цей показник дорівнює 21 %, а в країнах з низьким рівнем доходів – 6 %. У більшості країн Центральної та Східної Європи ці показники нижче 30 %. Вища освіта має тенденцію до перетворення в елітарну та масову. Наприклад, частка осіб з вищою освітою серед працездатного населення становить: у США – 25 %, в Ізраїлі – 20 %, у Німеччині – 13 %, у Нідерландах та Великобританії – 12 %, у Франції – 11 %, в Італії – 8 %, у Польщі – 7 %. У США громадяни з вищою освітою (25 %) виробляють більше половини внутрішнього валового продукту (ВВП) [32, с. 9]. Кошти, вкладені в освіту, дають значний економічний ефект. Так, на думку фахівців, одиниця витрат на освіту дає віддачу на рівні 1,7–1,9 одиниць виробленого ВВП [31, с. 41].

Вочевидь, *освіта стає* інтелектуально-духовною, інвестиційною основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави, важливим чинником і стратегічним ресурсом, зміцнення її авторитету та конкурентоспроможності на міжнародній арені, забезпечення незалежності, національної безпеки, оборони і національних інтересів, відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, поліпшення добробуту людей. Як відзначається в документі "Освіта для інноваційних суспільств у XXI столітті", прийнятому на саміті "Групи восьми", "життєдіяльність сучасного суспільства спирається на освіту, яка є основою прогресу суспільства" [13]. Співзвучна до цього думка В.Г. Кременя: "Наука, мистецтво, освіта як соціально-духовні феномени справляють необхідний вплив на характер і розвиток решти компонентів соціоекономічного і політико-культурного простору малого та великого масштабу" [33, с. 137]. "Саме ті країни, які претендують на лідерство, активно інвестують кошти у виробництво нових знань та технологій. За рік Індія збільшила наукові інвестиції на 27 %, а Китай – на 40 %. З 2001 по 2008 р. витрати на НДДКР у США фактично було подвоєно – вони зросли з 84 млрд до 150 млрд дол. Упродовж п'яти останніх років потроїла інвестиції в науку і Росія", – відзначає В.П. Семиноженко [34 с. 8].

Невід'ємною складовою сектору безпеки і оборони країни, ЗС України, загальнодержавної освіти є система військової освіти (СВО) – основне джерело підготовки та комплектування ЗС України, інших військових формувань і правоохоронних органів висококваліфікованими офіцерськими кадрами. Водночас, накопичення в системі військової освіти проблем, що за кількістю наближаються до критичного рівня, призвело до нерівноважності системи й не дозволяє їй продуктивно виконувати основну функцію – якісну підготовку військових фахівців – від тактичного до оперативно-стратегічного рівнів, про що свідчать висновки Державних екзаменаційних комісій, матеріали інспекційних перевірок, відгуки з військ на випускників ВВНЗ, ВНП ВНЗ (далі – ВВНЗ), неукомплектованість частин і підрозділів молодшим офіцерським складом, а також дані соціологічних досліджень. За своєю сутністю викладене стало наслідком низки протиріч зовнішнього та внутрішнього впливу [16, с. 43]. Протиріччя як зовнішнього, так і внутрішнього впливу породжуються нехтуванням наукових підходів до розв'язання виникаючих проблем, завдань, прийняттям не завжди оптимальних, обґрунтованих рішень, без їх співставлення з досвідом провідних країн світу, врахування національних особливостей, апробації і належної експертної оцінки на різних стадіях реалізації. Якщо винести за дужки такі важливі чинники, як фінансове та матеріально-технічне забезпечення СВО, слід визнати, не менш вагомими "внесками" в справу занепаду СВО суб'єктивних

факторів, пов'язаних з її реформуванням та функціонуванням. Адже цілком очевидно, що вирішення ряду проблем в СВО не потребує додаткових фінансових чи інших ресурсів і в цілому вони могли б бути усунені (або не допущені) засобами ефективного управління, сумлінністю виконання посадових обов'язків, активністю та спрямованістю різних категорій персоналу на досягнення в роботі позитивних результатів [16, с. 44].

Військова освіта, в першу чергу, тактичного рівня, в усіх провідних країнах світу – це корпоративна система підготовки військових фахівців, призначення яких – виконання завдань, зумовлених специфікою функціонування збройних сил і потребою їх застосування в конкретних умовах. Державі потрібні інтелектуально та професійно підготовлені військові фахівці, які *відповідають сучасним вимогам* щодо теорії та практики сучасної збройної боротьби; *здатні* на всіх етапах своєї службової кар'єри оволодівати новими знаннями; *керувати* військами (силами) в бою (операції), навчанням, вихованням, розвитком, психологічною підготовкою особового складу в мирний та воєнний час; *створювати*, експлуатувати й застосовувати найскладніші системи озброєння та військової техніки; *супроводжувати* та здійснювати фундаментальні, прикладні військово-наукові дослідження; *організовувати*, проводити й контролювати дослідно-конструкторські роботи з випереджувального створення нових поколінь озброєння, військової та спеціальної техніки; *готувати* нові покоління військових науковців; *ефективно діяти* при виконанні завдань, які виникають під час здійснення міжнародних антитерористичних і миротворчих операцій, участі в ліквідації локальних воєнних конфліктів.

Як видно, мова йдеться про якість військової освіти. У більш широкому розумінні – це *інтелектуальні сили безпеки і оборони держави*, під якими військові теоретики розуміють здатність військового керівництва держави, збройних сил до широкого воєнно-політичного, стратегічного мислення, вільного від догматизму і шаблонів, а також розумову, моральну та волю складові підготовки військових фахівці усіх рівнів і ланок управління. Зрозуміло, що неможливо досягти високої якості підготовки військових фахівців у ВВНЗ, якщо низка граничних умов, з одного боку, є значною за кількістю, з другого, – критичною за такими основними показниками: *конкурсом кандидатів* на навчання та їх мотивацією щодо подальшої військової служби; *станом* організації навчально-виховного процесу, методичної, наукової роботи; *віковими характеристиками* науково-педагогічного складу; *застарілістю* змісту освіти; *недостатністю* запровадження сучасних технологій навчання; *відсутністю* дієвого та вимогливого контролю за якістю оволодіння освітньо-професійними програмами; *рівнем* інформаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення. По суті, як вже відзначалося раніше, ми стоїмо перед дилемою вирішення суперечливої задачі досягнення достатньої якості підготовки військових фахівців за обмежених ресурсних та інших спроможностей, що в цілому можна охарактеризувати таким поняттям, як стан невизначеності з тенденцією до зниження навіть існуючого потенціалу. Задача, звісно, розв'язання має, але не на користь якості. Реальність така, що ми фактично декларуємо, а не реалізуємо сучасні вимоги до військової освіти, до підготовки військових фахівців.

Розглянемо основні напрями та шляхи, що мають сприяти підготовці військових фахівців, спроможних оволодіти сучасними формами, видами збройної боротьби, застосування військ (сил), гідно відповісти на виклики безпеки та оборони держави.

1. Реалізація основних напрямів підготовки військових фахівців має базуватись на *закономірностях* – об'єктивних, стійких, й суттєвих зв'язках, що мають місце в навчально-виховному процесі ВВНЗ і визначають його ефективність. Ці закономірності зумовлюються [14, с. 11]: освітніми потребами особистості; загальнонаціональними інтересами, інтересами національної безпеки і оборони, державною політикою в освітній сфері; політичними, ідеологічними та соціальними умовами; економічними та науково-технічними можливостями держави; національними традиціями, національним та світовим досвідом; потребами військ; ефективністю управлінської діяльності, станом військово-теоретичних та психолого-педагогічних досліджень; рівнем науково-педагогічного потенціалу; розвитком дидактичних засад підготовки військових фахівців; станом морально-психологічного,

фінансово-економічного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення. Із закономірностями військової освіти тісно пов'язані її *принципи* – як певна система основних правил діяльності, виконання яких має забезпечити необхідну ефективність розв'язання завдань підготовки особистості майбутнього військового фахівця у відповідності з визначеними освітньо-кваліфікаційними вимогами [14, с. 11].

2. Потребують наукового обґрунтування, системного підходу та оптимізації такі важливі завдання в структурі безпеки і оборони держави, як визначення переліку *спеціальностей (спеціалізацій)* від тактичного до оперативно-стратегічного рівнів, за якими мають готуватися військові фахівці; *формування державного замовлення* на їх підготовку; *мережа ВВНЗ, навчальних центрів*. На теперішній час кожне з наведених вище завдань виконується різними органами управління, базується на емпіричних підходах, спрямоване на виконання, як правило, раптово виникаючих проблем, потреб, не спирається на позитивний закордонний досвід і апріорі не може призвести до належної якості як кожного з них, так і їх сукупності в цілому. Звідси – невизначеності з мережею ВВНЗ, доволі частою та науково не обґрунтованою її структуризацією, нераціональністю використання і без того обмежених фінансових і матеріально-технічних ресурсів. *Перелік спеціальностей (спеціалізацій)* – провідна складова зазначеної вище тріади завдань, знаходиться в тісному взаємозв'язку зі структурою ЗС України, військовою технікою та озброєнням, бойовим застосуванням військ (сил) і є основою визначення державного замовлення на підготовку військових фахівців, мережі ВВНЗ, кваліфікацій відповідно до національних вимог, фінансових та матеріально-технічних ресурсів і тому в сукупності тріади – суттєвим аргументом ведення "розумної" війни, а також оптимізації як бюджету держави, так і витрат на систему військової освіти.

3. Одним з визначальних чинників підготовки військових фахівців у ВВНЗ є *ступінь підготовленості кандидатів та конкурсні показники*. Обидва зазначені фактори є критичними і не можуть не викликати суттєвого занепокоєння. Так, за даними соціологічного дослідження, проведеного в межах виконання науково-дослідної роботи "Якість-2011" [35], на думку керівного складу СВО та науково-педагогічних працівників ВВНЗ, середньозважені значення показників розвитку кандидатів на навчання склали: погіршення психічного стану – 53,3 %; погіршення інтелектуального рівня – 64,9 %; погіршення фізичного стану – 53,2 %. Вже в процесі навчання у ВВНЗ виявляється, що більш як 50 % курсантів не мають стійкої мотивації на подальшу офіцерську службу. Так вважає 57,8 % опитаних представників керівного складу і 30,3 % – науково-педагогічних працівників. Невтішною є конкурсна ситуація у ВВНЗ. Порівняно з 2000 р. конкурс кандидатів на навчання у 2011 р. зменшився біль ніж удвічі (в середньому з 2,5 кандидатів на одне місце до 1,2). До деяких ВВНЗ конкурс на навчання склав 0,9–1,0 кандидатів. В цілому ж план виконання прийому курсантів (слухачів) до ВВНЗ у 2011 р. склав 95 %. Не відіграють в цьому процесі провідної ролі ліцеї: середній показник вступу їх випускників до ВВНЗ у 2011 р. склав приблизно 36 %. За таких показників годі й мову вести про якість та елітарність підготовки військових фахівців. Вочевидь, що без якісного стану та кількісного складу контингенту вступників до ВВНЗ проблему підготовки висококваліфікованих військових фахівців для ЗС України не вирішити – рік від року вона погіршується. Що ж до причин такого стану, то їх досить багато, але визначальною є незадовільний стан соціальних гарантій проходження служби офіцерським складом.

4. Назріла необхідність в перегляді *дидактичних засад* підготовки військових фахівців з вищою освітою усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів і ланок управління, структури, змісту та термінів навчання, що зумовлюється такими чинниками: інтелектуалізацією, інформатизацією, комп'ютеризацією та автоматизацією всіх складових воєнної сфери; зміною поглядів на ведення сучасних бою та операції, на бойове застосування озброєння та військової техніки; модульною побудовою сучасного озброєння, військової техніки та особливостями їх функціонування, бойового застосування, експлуатації і обслуговування; актуальністю переходу від інформаційно-знаннєвої моделі підготовки фахівців до компетентнісної; необхідністю системного формування змісту освіти та компетенцій

фахівців; запровадженням інформаційних, інноваційних технологій і засобів навчання, інтегрованих навчальних середовищ; можливостями динамічного моделювання будь-яких процесів, дій, ситуацій; зростанням достовірності прогностичних даних для прийняття різних рішень на основі здобуття потрібної для цього інформації сучасними засобами спостереження, зв'язку та розвідки тощо.

5. Не виявилися, на нашу думку, достатньо ефективними запроваджені *підходи та принципи інтеграції військової освіти з цивільною* в підготовці фахівців тактичного рівня [16, с. 46]. ВВНЗ за своїм основним призначенням готують фахівців не для відкритого ринку праці, а на конкретні військові посади, пов'язані з експлуатацією військової техніки та озброєння, їх бойовим застосуванням, тобто за сферою військової діяльності. Необхідність виконання нормативної складової державних освітніх стандартів як умова отримання загальнодержавного диплома про освіту з відповідних цивільних галузей знань призвела до скорочення кількості годин на військово-професійну (теоретичну та практичну) підготовку офіцерських кадрів і відповідно – зниження її рівня, що вкрай негативно позначається на бойовій готовності підрозділів і частин ЗС України

6. Важливою задачею військової освіти, виходячи з викладеного, на сучасному етапі є *формування нового покоління моделей і змісту підготовки військових фахівців* усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів і ланок управління. На нашу думку, проблему формування й визначення змісту освіти ВВНЗ потрібно розглядати, виходячи з наступного:

підготовка фахівців для системи безпеки і оборони держави є важливою та відповідальною справою і повинна мати пріоритетний статус;

військові спеціальності, освітньо-професійні програми, навіть близькі за напрямками до цивільних, мають, як і всі інші, свою специфічну спрямованість і повинні відповідати сучасним тенденціям розвитку воєнного мистецтва, ведення збройної боротьби;

вищі військові навчальні заклади повинні готувати фахівців, у першу чергу, в інтересах ЗС України, інших силових відомств і формування змісту навчання на основі напрямів державного переліку спеціальностей повинні відповідати принципам достатності та відповідності сферам діяльності військових фахівців за посадовим призначенням на основі компетентнісного підходу;

Модель сучасного військового фахівця, зміст освіти мають розроблятися на системних, компетентнісних засадах і враховувати такі чинники та складові: національні інтереси, національну безпеку держави; соціокультурний характер; психологічні уявлення щодо характеру та структури військово-професійної діяльності; вимоги до військового фахівця, навчальна діяльність якого базується на здобутті компетенцій, продукуванні знань; структуру поетапного професійного росту; освітньо-кваліфікаційні рівні та кваліфікації.

7. *Реалізація моделей і змісту освіти знаходиться в площині освітніх технологій.* Аналіз найістотніших ознак педагогічної технології, узагальнення досліджень у цій галузі знань дають змогу *представити структуру педагогічної технології ВВНЗ у вигляді чотирьох основних складових: проєктивно-конструктивної; процесуальної; контрольної-діагностичної, моніторингової; аналітично-коригувальної* [36]. Розробка та запровадження сучасних педагогічних технологій у військовій освіті дає можливість: здійснити системний, комплексний підхід до організації педагогічного процесу, досягти синхронності та злагодженості всіх його елементів і, як наслідок, – *підвищити його ефективність; поліпшити управління педагогічним процесом, його планування та прогнозування кінцевого результату; забезпечити системний підхід до змісту військової освіти, адаптацію педагогічного процесу до психологічних, фізіологічних та індивідуальних особливостей курсантів (слухачів); краще використати можливості інформатизації освіти, сучасні досягнення педагогіки, психології, дидактики, інформатики, теорії систем, теорії оптимізації та ін.; здійснити гуманізацію педагогічного процесу, його особистісно орієнтовану спрямованість; досягти мети навчання кожним курсантом (слухачем).*

8. *Основні напрями та шляхи розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази ВВНЗ*, на нашу думку, такі: забезпечення пріоритетної поставки до ВВНЗ, навчальних центрів нових зразків озброєння та військової техніки, навчально-тренувальних комплексів, сучасної

комп'ютерної техніки, систем управління та засобів зв'язку; створення індустрії засобів навчання, що відповідають сучасному науково-технічному рівню і є важливою передумовою реалізації ефективних стратегій досягнення цілей освіти; запровадження навчального, демонстраційного устаткування, сполученого з комп'ютерними системами, для самостійного вивчення військовими фахівцями навчального матеріалу; створення за відповідними напрямами наукових досліджень ВВНЗ сучасної науково-експериментальної бази; забезпечення навчальних закладів, курсів з перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ліцензованими програмними продуктами; створення електронних каталогів та забезпечення доступу до інформаційної бази наукових бібліотек провідних вищих навчальних закладів, електронного фонду навчальної літератури в мережі Інтернет;

9. *Контрольно-діагностичні та моніторингові заходи*: контроль засвоєння змісту навчання: адекватність цілям та завданням навчання, об'єктивність, індивідуальність, всебічність, системність, аналіз результатів якості підготовки військових фахівців, узагальнення відзвітів з військ на випускників. *Аналітично-коригувальні дії*: розроблення заходів щодо коригування військово-педагогічного процесу, внесення змін до проективної, процесуальної, контрольно-діагностичної та моніторингової складових структури якості підготовки військових фахівців.

10. *Удосконалення системи фінансування ВВНЗ має забезпечуватись шляхом визначення таких кошторисних джерел*: державного бюджету; надання додаткових освітніх та інших послуг; здійснення економічної діяльності, регламентованої державою; виконаних науково-педагогічними працівниками досліджень з договірних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; підготовка студентів за контрактом та офіцерів запасу; підготовка іноземних військових фахівців.

Висновки. Система безпеки і оборони держави з погляду змістових, технологічних компонентів має дотичну до системи військової освіти, її інтелектуальної складової, яка включає підготовку висококваліфікованих військових фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів і ланок управління. Військова освіта має за мету підвищення рівня інтелектуального компонента національної безпеки, вона забезпечує реалізацію теоретичних і практичних проблем щодо форм, видів, засобів ведення сучасної збройної боротьби, застосування військ (сил), основних напрямів підготовки до них держави і війська, морально-психологічної підготовки особового складу. Водночас, ефективність функціонування системи військової освіти залежить не лише від діяльності її освітніх інституцій і пов'язана з необхідністю виділення суттєвих ресурсів на основі оптимізації можливостей з метою досягнення прийняттого рівня достатності.

Прийняття низки нових важливих нормативних документів щодо безпекової і оборонної політики держави, реформування ЗС України, подальший розвиток воєнної стратегії, оперативного мистецтва потребують значних перетворень у системі військової освіти. Заходи з її реформування не набули системного характеру і не призвели до суттєвого покращення діяльності ВВНЗ, якості підготовки військових фахівців. Сучасні підходи до реформування військової освітньої системи мають набути комплексного характеру, відповідати і сприяти реалізації державної політики в галузі безпеки і оборони, забезпечувати концентрацію й ефективне використання на всіх рівнях управління інформаційних, технологічних, фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, сприяти підвищенню якості підготовки офіцерських кадрів, здатних з високим ступенем ефективності виконувати покладені на них завдання в умовах мирного та воєнного часу, участі в складі підрозділів міжнародних миротворчих місій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. "Про рішення Ради національної безпеки та оборони від 08.06.2012 "Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України": Указ Президента України від 08.06.2012 № 389/2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 45. – Ст. 1749.

2. Лисицин Е.М. Щодо проблеми визначення національних інтересів і цілей державної політики у сфері воєнної безпеки / А.А. Лобанов // Наука і оборона – 2010. – № 1. – С. 29–33.

3. Горбулін В.П. Пріоритетність національних інтересів в світлі Стратегії національної безпеки України / А.Б. Качинський // Стратегічна панорама. – 2005. – № 3. – С. 11–18.
4. Романченко І.С. Концептуальні підходи до розроблення механізму безпекового супроводження реалізації національних інтересів / В.Ю. Богданович, І.Ю. Свида // Наука і оборона – 2011. – № 2. – С. 3–9.
5. Кузьмук О.І. Від воєнної організації до Сектора безпеки і оборони України / О.І. Кузьмук // Наука і оборона – 2012. – № 4. – С. 12–21.
6. Можаровський В.М. Оборонний огляд в Україні: результати і висновки / П.М. Крикун, М.М. Денежкін // Наука і оборона – 2012. – № 4. – С. 3–11.
7. Литвинов Ю. Стратегия национальной безопасности Великобритании / Ю. Литвинов // Зарубежное военное обозрение. – 2011. – № 2. – С. 3–10.
8. Телелим В.М. Найважливіші аспекти розвитку збройної боротьби / В.М. Телелим // Військо України. – 2012. – № 1–2. – С. 12–17.
9. Новожилова Е.О. Войны настоящего и будущего / Е.О. Новожилова // Военная мысль. – 2011. – № 2. – С. 3–12.
10. Долгополов А.В., Эволюция форм и способов ведения борьбы в сетцентрических условиях / С.А. Богданов // Военная мысль. – 2011. – № 2. – С. 49–58.
11. Телелим В.М. Інноваційний розвиток військової освіти в Україні: становлення, проблеми, перспективи / В.М. Телелим // Науково-практичний журнал “Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку”. – 2012. – № 2. – С. 177–188.
12. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації: факти, роздуми, перспективи / В.Г. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
13. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: [монографія] / С.М. Ніколаєнко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 419 с.
14. Телелим В.М. Стан і тенденції розвитку військової освіти у провідних країнах світу в контексті їх обороноздатності / Ю.І. Приходько // Збірник наукових праць Військового інституту КНУ ім. Т.Г. Шевченка. – 2012. – Вип. № 36 – С. 6–17.
15. Нещадим М.І. Військова освіта в Україні: історія, теорія, методологія, практика: [монографія] / М.І. Нещадим. – К.: ВПЦ “Київськ. університет”, 2003. – 852 с.
16. Телелим В.М. Система військової освіти: протиріччя розвитку, напрями та шляхи реформування / Ю.І. Приходько // Наука і оборона. – 2012. – № 4. – С. 42–49.
17. Стрелецкий А. Система подготовки офицерских кадров в США / А. Стрелецкий // Зарубежное военное обозрение. – 2006. – № 6. – С. 16–21.
18. Национальная военная стратегия США: [официальный документ] // Зарубежное военное обозрение. – 2011. – № 5. – С. 28–36.
19. Национальная военная стратегия США: [официальный документ] // Зарубежное военное обозрение. – 2011. – № 6. – С. 29–32.
20. Галин Д. Основные положения и принципы военной доктрины Великобритании / Д. Галин // Зарубежное военное обозрение. – 2012. – № 6. – С. 16–22.
21. Стратегическая концепция обороны и безопасности государств – членов организации Североатлантического договора: [официальный документ] // Зарубежное военное обозрение. – 2011. – № 11. – С. 34–40.
22. Вооруженные силы зарубежных стран [справочные данные] // Зарубежное военное обозрение. – 2011. – № 7. – С. 66–105.
23. Атлас мира [карты, справочные сведения]. Харьков–Белгород, 2008. – 176 с.
24. Балахонцев Н. Влияние концепции "сетцентрическая война" на эффективность разведывательного обеспечения вооруженных сил США / А. Кондратьев // Зарубежное военное обозрение. – 2012. – № 2. – С. 14–20.
25. Єрмолаєв А.В. Військова реформа в Україні: основні чинники, засади та напрями / В.П. Тютюнник, В.К. Горовенко // Науково-аналітичний щоквартальний збірник "Стратегічні пріоритети". – 2011. – № 2. – С. 131–142.
26. Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" від 1 липня 2010 року, № 2411-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2010. – № 40. – Ст. 527.
27. Про рішення Ради національної безпеки та оборони від 08.06.2012 "Про нову редакцію Воєнної доктрини України": Указ Президента України від 08.06.2012 № 390/2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 45. – Ст. 1750.

28. Інформаційний довідник з міжнародних відносин і зовнішньої політики України. – К.: НУОУ, 2011. – 377 с.
29. Конституція України // Сектор безпеки і оборони України: збірник законодавства. – К.: ЦВСД НУО України, 2011. – 188 с.
30. Замана В.М. Збройні сили: не числом, а вмінням / В.М. Замана // "Урядовий кур'єр", № 1895, 25.09.2012 р.
31. Ломакович А.М. Сучасний стан розвитку вищої освіти: тенденції і перспективи / А.М. Ломакович // Збірник наукових праць ВІ КНУ. – 2010. – № 26. – С. 6–13.
32. Здіорук С.І. Пріоритети і перспективи гуманітарної політики української держави / Степіко М.Т. // Науково-практичний щоквартальний збірник НІСД "Стратегічні пріоритети". – 2011. – № 2 (19). – С. 37–47.
33. Кремень В.Г. Інноваційність к моральність сучасної особистості / В.Г. Кремень // Науково-практичний журнал "Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку". – 2012. – № 2. – С. 137–147.
34. Семиноженко В.П. Агенство змін / В.П. Семиноженко // Науково-практичний журнал "Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку". – 2012. – № 2. – С. 7–15.
35. Управління якістю підготовки військових фахівців з вищою освітою для ЗС України : [проміжний звіт НДР "Якість-2011"]. – К.: НУОУ, 2010. – 325 с.
36. Приходько Ю.І. Якість підготовки військових фахівців як системно-технологічна категорія / Ю.І. Приходько // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія "Філософія", "Політологія". – Вип. 96. – 2009, – С. 138–141.

д.воен.н., проф. Телелим В.М., к.пед.н., доц. Приходько Ю.И.

ПОДГОТОВКА ВОЕННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ФОРМ И ВИДОВ ВООРУЖЕННОЙ БОРЬБЫ

В статье рассматриваются основные тенденции развития мировой цивилизации с характерными для нее кризисными явлениями, направления и инструментарий их разрешения. Обобщаются современные подходы, формы и способы осуществления ведущими странами мира политики безопасности и обороны, защиты своих национальных интересов, ведения вооруженной борьбы. Показывается роль и значение Вооруженных Сил Украины, системы военного образования как важных интеллектуальных составляющих системы безопасности и обороны страны. Обосновываются основные направления и пути деятельности органов управления военным образованием, высших военных учебных заведений по повышению качества подготовки военных специалистов всех образовательно-квалификационных уровней.

Ключевые слова: система безопасности и обороны, национальные интересы, вооруженные силы, военный конфликт, военное образование, специальности, содержание образования, технология, качество образования.

Telelim Vasily Maksimovich, doctor of military Sciences, Professor,
Prikhodko Yuri Ivanovich, candidate of pedagogical Sciences, associate Professor,

TRAINING OF MILITARY SPECIALISTS IN THE CONTEXT OF MODERN FORMS AND TYPES OF ARMED STRUGGLE

The article considers the main trends of development of the world civilizations its characteristic crisis phenomena, directions and instruments of their decisions. Summarizes current approaches, forms and methods implementation of the leading countries of the world security and defence policy, the protection of their national interests, of waging an armed struggle. Shows the role and significance of the Armed Forces of Ukraine, the system of military education as the most important intellectual components of the system of safety and defence of the state. The author grounds the main directions and ways of activity of bodies of management of military education, higher military educational institutions to improve the quality of training of military specialists of all educational-qualifying levels.

Keywords: the system of security and defence, national interests, armed forces, military conflict, military education, field of study, content of education, technology, the quality of education.